kfngdf b]lvPsf ;d:of / ;dfwfgsf pkfox?

मांगुर माछाले असहज वातावरणमा पनि सजिलैसँग घुलमिल गर्न सक्ने हुँदा रोग परजीवीहरुसंग प्रतिरोध गर्ने क्षमता विकास गरेको पाइन्छ । हाम्रो देशका सन्दर्भमा अधिकांस रोगहरु उन्नत प्रविधिको समुचित प्रयोग नगर्दा तथा व्यवस्थापकीय कमिको कारणहरुबाट श्रृजिएको पाइएको छ । हाल देखिएका समस्याहरु तिनका समाधानहरु र निम्न अनुसार रहेका छन् ।

;d:of / nIf0fx?	;dfwfgsf pkfox?
१. पेट फुल्ने र बेलीमा पानी भरिने, आन्द्रामा घाउ हुने, माछा लाटो हुने, दाना नखाने ।	दिइने दाना गुणस्तरिय हुनु पर्ने, बजारमा पाइने प्राणीजन्य कच्चा पदार्थलाई राम्रोसँग पकाएर मात्र दानामा प्रयोग गर्ने, सन्तुलित आहार प्रयोग गर्ने ।
२. शरीरको बाहिरी भागमा माटो लागे जस्तो फुस्रो देखिने र माछा झोक्राएर बस्ने (ढुसीजन्य रोग)	यो समस्या मंसिरदेखि माघ फाल्गुणसम्म काठमाण्डौमा देखिएकोले सो समयमा तापक्रम न्यून (१८ डि.से. भन्दा कम) भएकोले मांगुर माछा पालन नगर्ने । भएको पुरानो स्टक हटाउने ।
३. टाउकोको तन्तु फुटने रोगः माछाले दाना खान एक्कासी वन्द गर्छ, टाउकोको आसपासको तन्तुहरु सुनिने तथा चर्कने गरेको पाइन्छ ।	भिटामिन सी दानामा १:५ को हिसाब मिलाएर दाना दिने बेलामा दिने ।
४. माछा लाटो भई पोखरीको सतहमा टोलाएर बस्ने, दाना नखाने बिस्तारै मर्दै जाने ।	पानीको पारदर्शिता २५ से.मी. भन्दा माथि राख्ने, पोखरीमा मलखाद हाल्न बन्द गर्ने, पोखरीको पिँधमा हिलो जम्मा हुन नदिने, केही दिन माछालाई दाना दिन वन्द गर्ने, ताजा पानी पोखरीमा थप्ने, घरपोत्ने चून प्रति वर्ग मिटर जलासयमा ७० ग्रामको दरले पानीमा घोलेर छरिदिने ।
५. परजीवीजन्य रोगहरु-माछाको छाला तथा सेतो थोप्ला देखिनु, माछा सतहमा घस्रनु, लाटो हुनु आदि ।	फर्मालिन २५ देखि ५० मि.ग्राम प्रति लिटर पानीमा प्रयोग गर्ने

;Gbe{;fdfu|x?

Giri. N (2006), Study of cultural practices and relative economics of African catfish (clarias gariepinus in Chitwan district, a master thesis for the partial fulfillment of Master of Science in Aquaculture, submitted to IAAS, Rampur.

A Hand Book on The artificial reproduction and pond rearing of the African cat fish Clarias gariepinus in sub -Saharan Africa, 1996. FAO Fisheries Technical Series 362.

k|sfzg qmdM !!–@)^(÷&)
kmf]8/ qmd M %
k|sfzg k|tM ^)))

k|sfzg tyf db|0f

नेपाल सरकार
कृषि विकास मन्त्रालय
कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र
हरिहरभवन, ललितपुर
फोन : +९७७-१-५५२५६१७, ५५२२२४८
फ्याक्स : +९७७-१-५५२२२५८
ईमेलः agroinfo@wlink.com, वेबः www.aicc.gov.np

ljsf;]dfu'/ df5f kfng Joj:yfkg

s[lif ;'rgf tyf ;+rf/ s]Gb|

gf/fo0f lu/L
वरिष्ठ मत्स्य विकास अधिकृत

kl/ro

विश्का हरेक देशमा मांगुर माछाहरु पाइने गर्दछन् । ती माछाहरुलाई स्थानीय जातका मांगुर भनिन्छ । हाम्रा देशमा रहेको मांगुर माछा (*Clarius batrachus*) लाई एशियन मांगुर पनि भनिन्छ, जुन एशिया महादेशमा पाइने गर्दछ । यो स्थानीय जातको मांगुर खानको लागि स्वादिष्ट भएतापनि यसको वृद्धिदर कम भएकोले व्यावसायिक मत्स्य पालनमा आउन सकेको छैन । यसको विकल्पको रुपमा विकासे मांगुर माछाले (*Clarias gariepinus*) लिइएको पाइन्छ । जुंगे माछाको परिवारमा पर्ने यो माछाको उत्पत्ति अफ्रिकी महादेशमा भएको पाइन्छ । नेपालको सन्दर्भमा सन् नब्बेको दशकमा भारत तथा बंगलादेशबाट माझीहरुद्वारा तराईको खुला सिमाना हुँदै हाम्रो देशमा भित्रिएको अनुमान गरिएको छ । हाल तराईका अधिकांस जिल्लाहरुमा छिटफुट रुपमा तथा चितवन र काठमाण्डौंका केही निश्चित स्थानहरुमा व्यावसायिक किसिमले विकासे मांगुर पालेको पाइन्छ । वैकल्पिक स्वाश प्रस्वाश अंग भएकोले कम अक्सिजनको अवस्थामा पनि सघन रुपले यसलाई पालन गर्न सकिने, तातो हावा पानीमा छिटो फस्टाउने, रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता बढी भएको, प्रतिकुल वातावरणमा सहज घुलमिल गर्न सक्ने, दाना खपतको आधारमा उत्पादन बढी हुने तथा उत्पादित माछाको बजार व्यवस्थापनको लागि जिउँदै ओसार पसार र बिक्री वितरण गर्न सकिने आदि राम्रा गुणहरु भएकोले अन्य जातको तुलनामा अफ्रिकन मांगुरको लोकप्रियता बढेको पाइन्छ ।

सघन रुपमा विकासे मांगुर पालिएको एक दृश्य

dft/ df5fsf]e'/f Joj:yfkg

नेपालमा मांगुर माछाको उत्पादनको भरपर्दो स्रोत नभएकोले अधिकांस कृषकहरु भारतबाट आयातित भुरामा भर पर्नु पर्ने भएको र यस प्रकारका भुराको गुणस्तर राम्रो नहुँदा पोखरीमा स्टक गरेको केही दिनमा अत्यधिक क्षति हुने गरेको पाइन्छ । कृषकहरु यस कार्यमा त्यति सचेत भएको पांईदैन । यसको अतिरिक्त भुराको बांच्ने दर पोखरीमा भएको प्राकृतिक आहार जुप्लांगटनको घनत्व, स्टक गरिएको प्रति इकाई भुराका संख्या, पालिने अवधिको साथै उत्पादन अवधिमा प्रयोग गरिने कृतिम आहारको गुणस्तर र कृषकहरुको ज्ञान, सीप तथा व्यवस्थापकीय कौशलतामा भर पर्दछ । भुरा स्टक गर्नुपूर्व पोखरीमा निम्न अनुसारका कृयाकलापहरु गर्नु पर्दछ ।

- पोखरीको झारपात तथा बढी ह्युमस (पिंधको माटो) हटाउने ।
- पोखरी सुकाई त्यसमा भएको पुरानो माछा, भ्यागुताको बच्चा, कीराको लार्भाहरुलाई निर्मुल गर्ने ।
- पोखरीको पिँधमा प्र्याप्त घाम लाग्न दिने ।
- पोखरीको पिँधमा प्रति वर्ग मिटर ७०० ग्राम देखि १ के.जि. घरपोत्ने चूनको प्रयोग गर्ने ।
- कम मलिलो पोखरीमा ३ के.जि. र बढी मलिलो पोखरीमा १ देखि २ के.जी. कम्पोष्ट मल प्रति वर्ग मिटर प्रयोग गर्ने ।
- पोखरीमा सफा पानी २ देखि ३ फिट सम्म भर्ने ।
- एक वर्ग मिटर जलासयमा ३ देखि ५ ग्राम साइजको ३० देखि ५० वटा भुरा स्टक गर्नु उपयुक्त हुन्छ ।

भुरा हुर्काईको]मलिलो]पोखरी

cfxf/ Joj:yf

मांगुर मांसहारी स्वभावको भएकोले खाने माछा उत्पादनको लागि पालिएका माछालाई ३५ देखि ४२ प्रतिशतसम्म प्रोटिन भएको दाना दिँदा राम्रो वृद्धिको अतिरिक्त एफ.सि.आर. न्यून (१:१.५) भएको विभिन्न देशमा गरिएका परिक्षण एवं अनुसन्धानहरुले देखाएको छ । हाम्रो देशको सन्दर्भमा यस्तो दाना धानको ढुटो, पिना र वधशालाबाट उत्सर्जित कुखुरा तथा रांगाको आन्द्रा भुँडी, रगत आदि मिसाएर बनाउन सकिन्छ । यस्तो दानामा ६०% प्राणीजन्य र ४०% वनस्पतिजन्य खाद्य आहारको हिस्सा भएमा सामान्यतया दाना सन्तुलित हन्छ । उपलब्ध हुने प्राणीजन्य खाद्य आहार सिधै प्रयोग गर्न सुरक्षित नभएकोले दाना बनाउनु पूर्व राम्रोसँग पकाएर मात्र प्रयोग गर्नु पर्दछ । दाना दिँदा पोखरीमा भएका कुल माछाको तौलको ५ प्रतिशत बराबर हुन आउने मात्रालाई हिसाब गरी दैनिक रुपमा दिने व्यवस्था मिलाउनु पर्दछ र सो दानालाई दुई भाग गरी बिहान ८ देखि १० बजे र दिउँसो २ देखि ४ बजे को अन्तरालमा दिनु पर्दछ ।

पानीको गुणस्तर व्यवस्थापन

- उच्च घनत्वमा पोषिलो आहार प्रयोग गरी मांगुर माछा पालिने हुँदा पानीको गुणस्तर निरन्तर बिग्रन जाने हुँदा सो को व्यवस्थापन गर्न अति आवश्यक छ । माछाले नखाएको दाना र मलमुत्र बाट उत्सर्जित अनआयोनाइज्ड एमोनिया तथा बेलाबखतमा कम हुने अक्सिजनले माछाको वृद्धि विकासमा असर पार्नुको अतिरिक्त रोगव्याधि समेत निम्त्याउन सक्ने भएकोले उल्लेखित पक्षहरुलाई सन्तुलित राख्न व्यावसायीहरु चनाखो हुनु पर्दछ ।

- एक जातीय मांगुर माछा पालन भएको पोखरीको पानी माछाको विष्टा तथा नखाएको दानाबाट निरन्तर रुपमा मलिलो हुने हुँदा प्रत्येक हप्तामा पोखरीको एक तिहाई पानी हटाई सोही मात्रामा ताजा पानी पोखरीमा भर्नु पर्दछ । यसबाट पानीको गुणस्तर कायम भई रोग लाग्न सक्ने संभावित जोखिमलाई धेरै हदसम्म कम गर्न सहयोग पुग्दछ ।